

Galács Anna – Ságvári Bence

A NYELVI KULTÚRÁK ÉS KÖZÖSSÉGEK A DIGITÁLIS BENNSZÜLÖTT FIATALOK KÖRÉBEN

BEVEZETÉS

A 2001-ben a környező országok magyar nemzetiségű fiataljai körében lebonyolított első MOZAIK-kutatás adatai szerint ugyan a számítógépet használók aránya már elérte a 30-50%-ot, de az otthoni internetkapcsolattal rendelkezők aránya a vajdasági fiatalok körében mért valamivel több, mint 20% kivételével a mérhetőség határán, csupán 2-6% között mozgott. Az azóta eltelt több mint egy évtized kétségtelenül forradalmi változásokat hozott a digitális technológiák területén, amely alapvetően változtatta meg az információszerezés, a kommunikáció és a szórakozás formáit. Nem gondoljuk, hogy hosszasan kellene amellett érvelnünk, hogy ezek a változások a fiatal korosztályok életét alakították át legnagyobb mértékben. Számos nemzetközi és magyarországi kutatás vizsgálta a fiataloknak a digitális kultúra fogyasztásában és alakításában betöltött szerepét. Ezek a kutatások általában vagy egy-egy ország határain belül maradtak, vagy pedig makroszinten hasonlítottak össze különböző országokat. Tanulmányunkban arra teszünk kísérletet, hogy ezt a két megközelítésmódot ötvözzük. A rendelkezésre álló, viszonylag szűkös adatforrások segítségével azt vizsgáljuk, hogy a határon túli magyar fiatalok életében milyen szerepet tölt be az internet, a közösségi média, és hogyan alakítják ezek a digitális technológiák az identitásukat, milyen módon hatnak saját közösségeiken belüli, illetve magyarországi kapcsolataikra.

A 2011-ben lebonyolított, fókuszcsoportokon alapuló MOZAIK2011-kutatás szerteágazó tematikája miatt sajnos viszonylag kevés információ állt rendelkezésünkre kifejezetten az internethasználatról, az online szórakozással és kommunikációval kapcsolatban, így a tanulmányban több más adatforrást (egyéb kvantitatív kutatásokat, statisztikákat) is használunk.

A tanulmány első részében röviden áttekintjük a digitális kultúrába már beleszületett fiatalokról szóló elméletek legfontosabb megállapításait, majd ezt követően Magyarország és a szomszédos országok alapvető mutatóit hasonlítjuk össze, külön kitérve ezen országok egymással való online közösségi kapcsolódásaira. A tanulmány második részében az elkészült fókuszcsoportok alapján elemezzük a fiatalok többnyelvűséggel kapcsolatos attitűdjeit, illetve a nyelvnek a digitális tartalomfogyasztásban és kommunikációban betöltött szerepét.

FIATALOK A DIGITÁLIS KULTÚRÁBAN

Az 1990-es években jelentek meg az első írások, amelyek arról írtak, hogy napjaink digitális kultúrában nevelkedő fiataljai már egy merőben új, a korábbi nemzedékekkel összehasonlítva az élet számos területén „máshogy viselkedő” generációt alkotnak (többek között Tapscott 1999, 2009; Howe és Strauss 1991, 2000; Prensky 2001a, 2001b, 2009, 2010).

Ezeknek a szerzőknek az alapvető állítása az volt, hogy a digitális technológiákkal átítatott hálózati társadalmakban szocializálódó fiatalok máshogyan gondolkodnak, máshogyan tanulnak, mások az alapvető értékeik, és így az életről, fogyasztásról, tanulásról, véleménynyilvánításról kialakult meggyőződéseik, attitűdjeik is. Sőt voltak olyanok is, akik megkockáztatták, hogy ennek az első igazi digitális generációnak az idősebbekkel összehasonlítva már fiziológiailag is máshogyan működik az agya (Prensky 2001b).

Az elmúlt évek tudományos és kevésbé tudományos „termése” a korosztályra vonatkozóan a különböző beszédes, „catchy” kifejezések sokaságát hozta létre. A leginkább ismertnek kétségekívül a net-generáció (Net Generation, ld. Tapscott 1998, 2009 és Oblinger és Oblinger 2005) és a digitális bennszülött/bevándorló (Digital Native/Immigrants, ld. Prensky 2001a, 2001b) kifejezések tekinthetők. Ezek az elnevezések kifejezetten a fiatalok digitális technológiai „beágyazottságára” utalnak. A népszerű fogalmak között találjuk még a millenniumi generáció (Millennials, ld. Howe és Strauss 1991, 2000, 2003), az „Y generáció” (Y Generation, ld. Jorgensen 2003, Weiler 2005) kifejezéseket. De még ezzel sincsen vége, hiszen olvashattunk „IM generációról” (IM Generation, ld. Lenhart, Rainie és Lewis 2001), „gémer generációról” (Gamer Generation, ld. Carstens és Beck 2005) vagy éppen a legújabb trendeknek megfelelően a Google-generációról (Rowlands et al 2008, JISC-Ciber 2008) és az i-Generációról (i-Generation, ld. Rosen 2010).

Az első könyv, amely a millenniumi generáció kifejezést használta (Howe és Strauss 1991) hivatalosan az 1982 és 2000 között született fiatalokat tekintette e csoport tagjainak. Ők az 1961 és 1981 között születetteket reprezentáló „X generációt” követik. A szerző szerint a millenniumiak alapvetően különböznek az őket megelőző nemzedéktől. Leginkább a *közösséghez* és a *technológiához* fűződő viszonyuk az, ami egyedivé teszi őket. Az amerikai fiatalokat alapul véve Howe és Strauss úgy vélték, hogy az ebbe a korosztályba tartozók alapvetően optimisták, csapat- és közösség-orientáltak, ami nagyfokú teljesítményorientációval és racionalitással is együtt jár.

1997-ben jelent meg Don Tapscott könyve (*Growing Up Digital: The Rise of the Net Generation*), amely empirikus adatok elemzésén keresztül vezette be a net-generáció fogalmát. Tapscott alapvetően nem születési évszámokban gondolkodott, hanem leginkább a digitális médiafogyasztásban elfoglalt pozíció alapján határozta meg ezt a nemzedéket. A számítógép és az internet megjelenése, az információszerezés és a kommunikáció módjainak tökéletes átalakulása az, ami e korosztály életében a leginkább meghatározó. Ez a technológiai környezetváltozás pedig nagy hatással van a fiatalok általános viselkedésére és értékrendszerére. Egy későbbi könyvében (Tapscott 2009) azért ő is meghatározott egzakt dátumokat, azaz az 1977 és 1997 között születetteket tekintette a net-generáció részének.

A digitális bennszülöttek fogalmát Marc Prensky 2001-ben megjelent könyve vezette be (Prensky 2001a). Prensky szerint valóban új és a korábbihoz képest nagyon eltérő jellegzetességekkel leírható generációról beszélhetünk, a változás hátterében pedig egyértelműen a technológiai forradalom áll. Prensky egy másik tanulmányában azt is állította (Prensky 2001b), hogy a „*digitális bennszülöttek*” agya már fizikailag is más módon épül fel. Velük

szemben a „digitális bevándorlóknak” a technológia használatát meg kellett tanulniuk, esetükben ez az organikus fejlődés nem mehetett végbe. Prensky szerint bármennyire is képesek lesznek elsajátítani a technológia használatát, digitális bevándorló „akcentusuk” örökre megmarad. Az e jelenségből fakadó egyik legkomolyabb kihívás, hogy hatalmasra nőtt a szakadék (pl. az oktatásban) a digitális bennszülöttek kompetenciái, értékei és attitűdjei, illetve az őket tanítani, oktatni hivatott digitális bevándorló tanáraik között.

Az Y generáció kifejezés elsősorban az üzleti életben és fogyasztói relációkban terjedt el – főként az Egyesült Államokban, pontosabban onnan indulva. Első említése az AdAge magazin egy 1993-as számából származik, és az X generációt leváltani hivatott új nemzedéket, zömmel a Baby Boomer-ek gyerekeit értik alatta (Zhao és Liu, 2008; Halse és Mallinson, 2009). Nagyjából az 1970-es évek közepétől az 1990-es évek közepéig/végéig születetteket tekinthetjük ebbe a csoportba tartozóknak. E korosztály közös jellemzője, hogy forradalmi technológiai fejlődés és összességében dinamikus gazdasági expanzió közepette töltötték életük első évtizedeit, amelyek jól látható generációs sajátosságokat eredményeztek (Wolburg and Pokrywczynski, 2001). Ezek közül is kiemelkedik az együttműködésre és a hálózatosodásra való hajlam, és a változással szemben tanúsított általános pozitív attitűd. A fiatalok által használt digitális eszközök nemcsak a kommunikáció és a szórakozás médiumai, hanem identitásuk legfontosabb pillérei is.

REGIONÁLIS KÜLÖNBΣÉGEK A HOZZÁFÉRÉSΒEN ÉS A HASZNÁLATΒAN

Amennyiben a digitális kultúra legalapvetőbb mutatóira vetünk egy pillantást (ld. 10. táblázat), akkor láthatjuk, hogy Magyarország és a környező országok jellegzetességei között vannak ugyan eltérések, de jelentős mértékű szakadékról nem beszélhetünk. Fontos, hogy ezek az adatok nemcsak a magyar nemzetiségűekre, hanem a teljes lakosságra, illetve a fiatalok összességére vonatkoznak.² A 15–24 éves korosztályban ennek alapján a napi rendszerességgel internetet használók aránya a legmagasabb (90% körüli) Horvátországban, Szlovéniában, illetve Ausztriában, míg Magyarország és Románia esetében ez az arány csupán 71%. A közösségi oldalak rendszeres használata terén az eltérések ennél nagyobbak: Horvátország (79%), Szlovákia (73%) és Szlovénia (68%) mutatja a legmagasabb értékeket, őket követi Magyarország (58%) és Ausztria (58%), majd pedig ezektől az értékektől jelentősen elmaradva Románia (37%).

² Sajnos olyan adatforrás nem állt rendelkezésünkre, amely azonos módszertan alapján tartalmazott volna adatot a környező országok magyar nemzetiségű fiataljaira vonatkozóan.

10. táblázat: Internetet és közösségi oldalakat napi rendszerességgel használók aránya Magyarországon és a szomszédos országokban

	Internetet napi rendszerességgel használók aránya		Közösségi oldalakat napi rendszerességgel használók aránya	
	15–24 évesek	teljes népesség	15–24 évesek	teljes népesség
Magyarország	71	52	58	21
Ausztria	87	66	58	20
Szlovákia	82	51	73	25
Románia	71	51	37	13
Horvátország	90	49	79	25
Szlovénia	90	64	68	26
Ukrajna	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.
Szerbia	n.a.	n.a.	n.a.	n.a.

Forrás: Eurobarometer 76, saját számítás

A Facebook természetesen nem az egyetlen, azonban kétségtelenül a legnagyobb, a legtöbb ember által használt közösségi oldal a világon, ezen belül pedig Magyarországon és a környező országokban. Sajnos az egyes nemzetiségekről, a különböző anyanyelvű csoportokról nem állnak rendelkezésünkre statisztikák, azonban az országok egészére vonatkozóan is érdekes adatokkal szolgál a 11. táblázat, amely a Facebookot használók arányát mutatja a teljes népességben, illetve az online (internetet használó) népességben belül. Az adatokból azt láthatjuk, hogy míg az országok többségében ma már a teljes népességben belül a Facebook-felhasználók aránya 25 és 45% között mozog, addig Ukrajnában ez nem éri el az 5%-ot, illetve az internethasználók körében is alig haladja meg a 10%-ot.

11. táblázat: Facebook-felhasználók aránya Magyarországon és a szomszédos országokban

	A teljes népességben	Az online népességben belül
Ukrajna	5	11
Románia	24	61
Horvátország	35	60
Ausztria	36	48
Szlovákia	37	47
Szlovénia	37	52
Magyarország	43	66
Szerbia	45	-

Forrás: www.socialbakers.com alapján

A Facebook jelentősége elsősorban abban áll, hogy egy olyan közös kommunikációs platformot jelent, amely egyszerre szolgálhatja a közeli és a távolabbi közösségekkel való kapcsolattartást, illetve a helyi, az országos és a nemzetközi információszerzést.

A Facebook által közölt 2011-es statisztikák alapján a szomszédos országok közül négy olyan van, ahol a felhasználók Magyarországgal meglévő kapcsolatának száma az adott ország első öt helyezettje között szerepel. A közösségi oldal működési logikájából fakadóan itt szimmetrikus kapcsolatokról van szó, azaz a statisztika itt a kölcsönös bejelölés-visszajelöléseket veszi alapul. A 12. táblázat adatai alapján szembevetendő, hogy csupán a volt Jugoszlávia tagállamai (Szerbia, Horvátország és Szlovénia) esetében „szorult ki” Magyarország a lista első öt helyről, viszont Szlovákia esetében a második, míg Romániában és Ukrajnában a harmadik helyen áll, sőt még Ausztriában is az ötödik legtöbb külföldi Facebook-kapcsolat Magyarországra irányul.

Az elemzés logikáját megfordítva, és Magyarországot alapul véve, az első két helyen Szlovákiát és Romániát találjuk. Itt talán csak az lehet némileg meglepő, hogy nagyságrendjét tekintve a Romániában élő magyarok száma meghaladja a Szlovákiában élőkét, mégis Magyarország Szlovákiával van a legintenzívebb online közösségi hálózati kapcsolatban.

Sajnos ebből a statisztikából nem derül ki, hogy ezeken a határokon átnyúló hálózaton belül mekkora arányt képviselnek a magyar–magyar, illetve a magyar–nem magyar kapcsolatok.

12. táblázat: Az legnagyobb számú külföldi Facebook-kapcsolatok sorrendje országonként

	Románia	Szlovákia	Ausztria	Szerbia	Horvátország	Szlovénia	Ukrajna	Magyarország
1	Spanyolország	Cseh Köztársaság	Németország	Bosznia és Hercegovina	Bosznia és Hercegovina	Bosznia és Hercegovina	Oroszország	Szlovákia
2	Olaszország	Magyarország	Bosznia és Hercegovina	Montenegró	Szerbia	Horvátország	Nigéria	Románia
3	Magyarország	Ausztria	Szerbia	Macedónia	Szlovénia	Szerbia	Magyarország	Ausztria
4	Németország	Egyesült Királyság	Svájc	Albánia	Montenegró	Macedónia	Lengyelország	Szerbia
5	Ausztria	Írország	Magyarország	Horvátország	Ausztria	Ausztria	Belo-russzia	Németország

Az adatok forrása: <http://www.facebookstories.com/stories/1574>

NYELVHASZNÁLAT A DIGITÁLIS FORRADALOM UTÁN

A határon túl élő magyarok, és általában a kisebbségi helyzetben lévő csoportok életét jellemzően befolyásoló tényező a nyelvhasználat kérdése. Mivel a kultúra egyik legfontosabb közvetítője és egyben őrzője az anyanyelv, ezért annak használati lehetőségei, az „álmennyelvel” kapcsolatos hivatalos vagy éppen nem kimondott elvárások, az anyanyelvi kommunikáció különböző szintjeinek rendszeres alkalmazásai alapvetően meghatározzák a kisebbségi lét tapasztalatának alakulását. Így az, hogy a határokon kívül élő magyar

közösségek hogyan használják a magyar nyelvet, illetve milyen érzelmekkel viseltetnek az adott ország többségi nyelvével kapcsolatban, mindenképpen igen lényeges kérdés, ugyanakkor nem vitás, hogy a digitális eszközök terjedésével több új szempont is felmerül a témában. Így például érdekes lehet, hogy a kommunikációs lehetőségeket mérhetetlenül kitágító világháló milyen változásokat hozott, illetve fog hozni az elkövetkezendő években ezen a területen, vagy éppen, hogy a jellemzően angol alapnyelvű digitális kultúra hogyan szüremkedik be a kétnyelvűség közegebe, azaz milyen „erőviszonyok” alakulnak ki ebben a háromszatú nyelvi térben.

Természetesen a különböző országokban élő magyar közösségek igen eltérő módon viszonyulnak a kérdéshez, amit nagyon sok tényező alakít – ezt erősítik meg a fókuszcsoportos kutatás tapasztalatai is. A nemzetiségek egymáshoz való viszonya, a magyar anyanyelvűek aránya egy adott földrajzi területen, a nyelvhasználattal kapcsolatos törvénykezések folyamata, a távoli és közelebbi múlt eseményei mind-mind fontos befolyásoló tényezők. Mindezek elemzésére ez a tanulmány nem vállalkozhat, így csak néhány olyan gondolat felvázolására teszünk kísérletet, amelyek a különböző határon túli közösségek körében készült fókuszcsoportos beszélgetések nyelvhasználatot érintő részeinek elemzése eredményeképpen fogalmazódtak meg. A fókuszcsoportos interjúk – jellegükből fakadóan – önmagukban főként olyan gondolatébresztő megfigyelések forrásai, amelyek egy későbbi kutatási fázisban empirikus, kvantitatív megalapozást igénylenek.

A TÖBBNYELVŰSÉGGEL KAPCSOLATOS ÉRZELMEK

A fókuszcsoportok elemzése azt mutatja, hogy általánosságban a határokon túl élő magyar fiatalok nagy része, bár természetesen előnyben részesíti saját anyanyelvét, határozott előnyöket lát abban, hogy többnyelvű közösségben él. Bár országonként, ezen belül pedig területenként eltérő lehet, hogy mennyire érzik kényszernek vagy éppen lehetőségnek a másik nyelv elsajátításának szükségességét, a legtöbben mégis úgy nyilatkoztak, hogy inkább hasznos, hogy meg kell tanulniuk (megtanultak) egy másik nyelvet.

Én ezt úgy látom, hogy ha valaki két nyelvet tud, akkor az több ember. Tehát most mindegy, hogy az héber vagy az román vagy az cigány, de hogyha tudod, akkor, azzal magadnak nem ártasz, hogyha tudsz egy nyelvet. (Kolozsvár, Erdély)

Erről nekem most azt jutott eszembe, hogy ezért is jó, ha valaki két nyelvet beszél, mert akkor akár egy harmadikba is könnyebben belefog. Az agyunk is könnyebben tanul ilyenkor. (Muzslya, Vajdaság)

Ahány nyelv, annyi ember! Szokták mondani. Szerintem is előny a minél több nyelv. (Rozsnyó, Felvidék)

Sokan voltak olyanok is, akik a kisebbségi létből fakadó természetes kötelességnek, vagy még inkább racionális választásnak érezték, hogy az államnyelvet elsajátítsák, azon alapszinten képesek legyenek kommunikálni. Ebben a megközelítésben a fiatalok a „dacos” ellenállásnak nem sok értelmét látták.

Az ország hivatalos nyelve a román, és mivel még autonómiáról nincs szó, addig még akármilyen többségbe legyen itt a magyarság, véleményem szerint annyira kell tudni románul, hogy azt a szórólapot el tudják olvasni. (Kolozsvár, Erdély)

Az alapot kéne tudni azért! Mégiscsak Szlovákiában élünk, úgyhogy... Nem muszáj, hogy így teljesen, hogy a tökéletesen. Hogy ne lehessen megkülönböztetni, hogy melyik az anyanyelve meg melyik a tanult. De legalább az alapokat, hogy a hétköznapi életbe, a hivatalokba vagy bárhol, ahol nem tudnak magyarul, vagy valami ügyintézéskor. Legalább azt az alapot. (Rimaszombat, Felvidék)

Összességében mindenképpen úgy tűnik, hogy különösebb ellenérzések a másik nyelvvel, illetve annak bizonyos használati szükségszerűségeivel nincsenek, de természetesen ez egy igen általános kijelentés. A következőkben kiderül, hogy bizonyos helyzetekben azonban a magyar nyelv elsődleges, illetve, hogy egyes szituációkban a környezet nyelvvel kapcsolatos elvárásai igenis túlzóak vagy éppen bántóak is lehetnek.

A NYELVHASZNÁLAT DIMENZIÓI

A különböző szomszédos országokban, sőt akár azok egyes területein nagyon eltérő lehet, hogy a magyar közösségek tagjai milyen mértékben tanulják meg és használják a többségi nyelvet. Ez függhet az oktatási és a munkalehetőségektől, az erre vonatkozó szabályoktól, az asszimiláció mértékétől – vagy akár az anyaországi személyes kapcsolatok erősségétől is. Ebben a tanulmányban természetesen nem vállalkozhatunk alapos összehasonlító elemzésre, aminek nem is adottak az empirikus feltételei. Ugyanakkor az interjúk alapján felvázolható néhány közös pont, amit mindenképpen érdemes kiemelni.

Ezek egyike, hogy az anyanyelv egyik legfontosabb használati területe (az interperszonális kommunikáción kívül természetesen) a szépirodalom. Szinte minden országban, csaknem minden csoportban elhangzott, hogy amennyiben olvas valaki szépirodalmat, azt legszívesebben magyarul teszi.

Ha könyvet olvasok, és ha nem kötelezőről van szó, hanem irodalomról, akkor magyarul. Újságot akkor már, ha valami például szerbül, vagy valami, mert abból van a legtöbb, de emígy például az átlag dolgokat angolul, de a legtöbb az irodalom. (Szabadka, Vajdaság)

Én regényt nem tudnék más nyelven, csak magyarul. Egy szakkönyvet elolvasok angolul, vagy egy magazint, egy akármit, de én regényt nem tudnék más nyelven. (Máramaros, Erdély)

Könyvet magyarul, de újságot szlovákul. (Rozsnyó, Felvidék)

Ugyanakkor, ahogy már a fenti idézetekből is kiviláglik, a hírek, a napi sajtó sokkal inkább a többségi társadalom nyelvén jut el a magyar nemzetiségűekhez is. Ez részben a magyar nyelvű hírszolgáltatások esetleg korlátozottabb elérése miatt alakulhat így, de fontos az a tényező is, hogy a magyarok, csakúgy, mint más nemzetiségű polgártársaik, állampolgárságuk szerinti hazájuk híreiről ugyanúgy tudni szeretnének, mint az anyaországban történekről. Márpedig ezt az igényüket érthető módon jobban kiszolgálják a helyi sajtótermékek.

Én a helyi híradót nézem, mert úgy gondolom, hogy ez közelebb áll hozzám. De jó, ha tudom, hogy mi történik a másik országokban is, de tudjam, hogy mi történik a saját országomban. (Muzslya, Vajdaság)

Újságot is inkább oroszul olvasok! (Ungvár; Kárpátalja)

Az adott ország többségi nyelve általában akkor kap elsőiséget, amikor valamilyen speciális szakmai nyelvezetről van szó. Ebben a kérdésben alapvető jelentőségű az, hogy az adott fiatal mennyire nevelkedett homogén (magyar) nyelvi közegben korábban, illetve milyen tervei vannak a továbbtanulással, a munkavállalással kapcsolatban. Azok körében, akik Magyarországon vagy az egyértelműen magyar többségű szülőföldjükön szeretnének boldogulni, a magyar nyelven való tanulás nem probléma. Nagyon sokan voltak azonban azok, akik úgy gondolták, hogy valamilyen szakma magas szintű elsajátításához érdemesebb a többségi nyelvet választani, mivel ezzel nem rontják a később elhelyezkedésük esélyeit. (Azaz például ha műszaki vagy természettudományos szakmákat magyarul tanul, nem ismeri készség szinten a szakkifejezéseket a többségi nyelven, ami az országon belüli munkavállalást, mobilitást nagymértékben megnehezítheti.) E két csoport mellett megtaláltuk azokat is, akik úgy vélték, hogy a legcélszerűbb az angol nyelven való tanulás, hiszen ez jóval több lehetőséget biztosít a későbbiekben, és csökkenti a „nyelvi bezárkózás” esélyeit.

Én mondjuk oroszul és magyarul olvasok. Mondjuk, nagyon sok irodalom van, aminek tényleg nagyon jó orosz fordítása van. Remekművek!

Mitől függ, hogy valamit oroszul vagy magyarul olvasol?

Mitől függ? Hát mondjuk magyarul, ami otthoni könyv volt, én mindent elolvastam. Szóval így kábé már a könyvtárba se érdekes bemenni, mert már megvolt szinte minden. Csak ilyen cikkeket szoktam néha olvasni az interneten. Oroszul viszont könyveket töltök le és úgy olvasom őket. Nagyon sok a technikai tartalom. Az egyetemen mondjuk az ilyen szakszavakat felvettem és nekem könnyebb mondjuk technikai művet oroszul olvasni. Nem ukránul, oroszul!!!

Nézzük most meg, hogy a szórakozás (tartalomfogyasztás) egyéb területein hogyan alakulnak a nyelvi preferenciák.

Korlátozottabban, de az előzőekhez hasonló megállapítások mondhatók el a filmekről: sokan szeretik magyarul nézni a mozikat, és sokan kiemelték a magyar szinkronok magas minőségét is. Ugyanakkor ezen a területen már más szempontok is megjelennek, amelyek a digitális médiával kapcsolatban is fontosak lesznek majd. A magyar szinkronok dicsérete mellett sokszor volt tapasztalható az értetlenkedés is a magyarországi televíziós csatornákon tapasztalható, gyakorlatilag teljes mértékben elterjedt szinkron miatt. Sok környező országban ugyanis sokkal jellemezőbb a külföldi filmek feliratozása, amit sokan lehetőségként fognak fel arra, hogy más nyelveket megismerjenek, gyakoroljanak (például a szerb és a horvát tévécsatornák kizárólag feliratosan sugározzák a külföldi filmeket). Főképp a fiatalokra jellemző, hogy előnyben részesítik a feliratos filmeket, sorozatokat.

Megszoktuk, hogy szerb föliratos és valahogy gyorsabban tudok úgy olvasni. A magyar fölirat nem zavar, de nem a fölirat zavar, hanem az zavar, hogy rábeszélnek és nem hallom az eredeti, mit tudom én milyen nyelven az eredeti szöveget. (Muzslya, Vajdaság)

Ha például angol film, akkor szeretem angolul is, nem szinkronba hallgatni, mert az úgy eredeti. (Koloszvár, Erdély)

A magyar feliratot volt, aki problémásnak tartotta, elsősorban azért, mert bizonyos „stílusú” nyelvezetet nem ért annyira, ami szükséges lenne egy gyorsan pörögő feliratozás követéséhez.

Sokszor nincs felirat. Hogyha vagy valamilyen, akkor vagy román, vagy angol felirat van. Magyar az nem, mert van, mikor kicsit átmegey pestibe a felirat és úgy kicsit zavar... (Kolozsvár, Erdély)

A fiatalok között többen voltak azok, akik egyre inkább kihasználják a digitális kor adta lehetőségeket arra, hogy akár szórakozás közben is nyelveket tanuljanak, gyakoroljanak. Ez persze nem kizárólag a határon túli fiatalokra jellemző, mivel ez leginkább a globális kultúrafogyasztás univerzális jellegzetessége.

Én azt szoktam, hogy letöltöm magyarul a filmet és keresek hozzá általában angol feliratot. És akkor úgyis reflexből úgyis olvasom hozzá az angolt és sokkal jobban meg tanulom így, és legalább értem azt, amit elolvasok... (Sepsiszentgyörgy, Erdély)

De például a magyarból meg az zavar, hogy a magyarok aztán meg tényleg szinte mindent lefordítanak magyarra. Hát olyan dolgok vannak, hogy egyszerűen... nem tudom, azt már illetlenség lefordítani magyarra. Olyan is vannak... ilyen angol kifejezések. (Sepsiszentgyörgy, Erdély)

Még a nyelvgyakorláshoz kapcsolódóan: sokan mondták azt is, hogy például mobiltelefonjuk nyelvét állítják arra, amit éppen tanulnak vagy gyakorolni szeretnének. Azaz a mobiltelefon nyelve nem identitáskifejező tényező.

A szórakozás, a művelődés világa azonban még a nyelvgyakorlás egyre nagyobb igénye és szükségessége mellett is gyakran főként magyar nyelvű. Más a helyzet ugyanakkor a mindennapi technikai nyelvezettel. A napi hírekhez hasonlóan ugyanis ez is egy olyan terület, amivel főként a többségi nyelven találkoznak a kisebbségi csoportok tagjai is: ezért általában itt az elsődleges nyelv nem a magyar. Ilyen terület például a KRESZ, vagy más hasonló, napi technikai rutinok világa.

A KRESZ-szel is így van általában, hogy van aki románul rakja le, mert úgy könnyebb, magyarul meg nem értik egyszerűen a kérdéseket... (Sepsiszentgyörgy, Erdély)

Példát mondok: például ha megyek a bankomathoz, lehet, nem tudnám magyarul kivenni a pénzt. Mert nem érteném meg. (Rozsnyó, Felvidék)

Hát, a magyart meg nem érteném. Mint például most volt egy példa, leküldték a papírokat, mert népszámlálás volt. És volt magyar nyomtatvány is. Én elkezdtem olvasni, de nem értettem egy szavát se. (Rozsnyó, Felvidék)

NYELVHASZNÁLAT A DIGITÁLIS MÉDIÁBAN

A SZÁMÍTÁSTECHNIKA NYELVE ÁLTALÁNOSÁGBAN

A technikai nyelvekkel kapcsolatban elmondottak egyben átvezetnek a digitális médiaeszközökkel kapcsolatos megfigyelések területére. Bizonyos szempontból ugyanis ezeknek az eszközöknek is van egy technikai dimenziójuk, aminek azonban a legtöbb határon túli magyar esetében az alapnyelve se nem a magyar, se nem a többségi nyelv, hanem az angol. Akármelyik országról legyen is szó, azok, akik használnak számítógépet, általában úgy nyilatkoztak, hogy az operációs rendszer és az alapvető programok angolul futnak gépkön.

Kizárólag angolul, már ami a számítógépet illeti, mindent angolul. (Szabadka, Vajdaság)

Igen, de például nálam, én mindent, amit számítógépen csinállok, én angolul csinálom. Nem tudom miért, én így szoktam meg. És ha Google-on keresek valamit, ami nem specifikusan magyar, ami nem specifikusan román, ami nem specifikusan lappföldi, lényegtelen, akkor azt mindent angolul keresem, mert sokkal több találatom van például Google-on, hogyha valamire angolul keresek rá. És gyakorlom a nyelvet, tehát nekem ez fontos. (Máramaros, Erdély)

Sőt sokan elevenítették fel élményeiket a magyar nyelvű vonatkozó kifejezésekkel kapcsolatban, amik csaknem mindig kudarcosak voltak.

Nekem, mikor kisebb voltam, akkor pl. angolul volt minden, és én mindenre rákattintottam, azért mert nem tudtam semmit, és most, hogy magyar, egyszerűen nem tudok eligazodni rajta, nem tudom, hogy mi, micsoda. Aztán mikor átváltom angolra, akkor így mindjárt értem, már mikor az ikont meglátom... (Szabadka, Vajdaság)

Csak egy példa, hülye példa, mondjuk (nem érthető) van, de ha azt is magyarra állítom, akkor nem tudom kezelni. Például: Töltés... Mi van?! Az a „load” ügyebár, de, de (közbeszólnak, nem érthető) Hát jó. Most OK. De mikor meg volt a számítógép akkor: Kívánja elhagyni? Igen! Szóval nekem a szó miatt sokszor angol... (Újvidék, Vajdaság)

Én is a szoftvereket, mindent, én annyira megszoktam már, alapjában véve én angolul kezdtem el... annyira megszoktam angolul, hogy magyarul nem tudok boldogulni. Én mindent, ami szoftver... én is a vizsgára elmentem, ilyen számítógépes vizsgára, operációs rendszerből, hát ugye minden angolul... mikor ott nekem írta a magyar kifejezéseket, én csak így néztem, hogy mi???? (Sepsiszentgyörgy, Erdély)

Például nekem nagyon rossz volt, mikor egyetemen kellett informatikából vizsgázni, és mindent magyarul írt, és semmit nem értettem. Tehát az ilyen alapvető dolgokat, tehát nem, hogy mit kell megcsinálni, tehát nem értettem magát a feladatot. (Kolozsvár, Erdély)

A KÖZÖSSÉGI MÉDIA ÉS AZ INTERNET NYELVE

Láthatjuk, hogy a számítástechnika, a számítógép kezelése akár hardver-, akár szoftverszinten egy speciális szaknyelvhez kötődik, ami az angol. Részben más kérdés azonban az internet, a keresés vagy a közösségi oldalak világa. Azonban itt sem lehet azt mondani, hogy egy nyelv, akár a magyar, akár bármelyik többségi nyelv lenne az uralkodó. Az online univerzum láthatóan többnyelvű világ, amit a fókuszcsoportos beszélgetések résztvevői, főként a fiatalok, láthatóan természetesnek vesznek, és élveznek. Az adott többségi nyelv ezekben az esetekben egy plusz, hiszen az angolon és a magyaron kívül egy további nyelven írott tartalmak is bővítik az internet nyújtotta lehetőségeket.

– Hát, én vegyesen használom. Attól függ, hogy mit keresek. Magyarul vagy angolul.

– *Én is, magyarul, angolul, szerbül. Szintén.*

– *Hát, én is, fő a magyar, de ha itteni dolgok érdekelnek, akkor szerbül. Akkor rákeresek. (Szabadka, Vajdaság)*

A közösségi oldalakon is jellemző a többes nyelvhasználat, illetve az sem ritka, hogy a fiatalok több közösségi oldalon is jelen vannak, és mindegyiken más az uralkodó nyelv. Vagyis az általánosan elterjedt Facebook mellett (amelyet vagy magyarul, vagy több nyelven, de nagyon sokan angolul használnak), tagjai más magyar (pl. iwiw), vagy helyi csoportoknak is, amit az adott nyelven kezelnek.

Nem tudom, nekem így berögzült valahogy, hogy a Kontakt az ukrán vagy orosz, az iwiw az magyar, és a Facebook az meg már ilyen nemzetközi, ott már mindenkit meg lehet találni. (Ungvár, Kárpátalja)

Többen is kiemelték (elsősorban Erdélyben), hogy megfigyelhető egyfajta hármasság (ki-sebbségi és többségi nyelv, illetve angol) a nyelvhasználatban.

Én csak a magam nevében és az én környezetemről tudok beszélni, hogy tényleg jellemző egy bizonyos fokú elangolosodás és elrománosodás. (Sepsiszentgyörgy, Erdély)

A vegyes nyelvhasználat azonban nem feltétlenül jelenik meg pozitívumként a fiatalok számára sem minden esetben:

Engem az hihetetlenül zavar, amikor a szüleim megnézik a román híradót, és akkor például édesanyám elkezd beszélni és elmond tíz mondatot magyarul és egy szót mond románul és folytatja tovább... észre se veszi. Például olyanok, mint a rövidítések... például volt az IMF és az FMI románul. Pedig csak meg van fordítva... és ízé, csak úgy mondta és hallgattunk és mondom, hogy hát nem tudom, te miről beszélsz, nem értem. Erre azt mondja ez az FMI, aki ad kölcsönt Romániának, meg minden... Ja, mondom, az az IMF, mert ugye úgy van az angol megnevezése. Az ilyeneket például lefordítják.

ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunkban a szisztematikus, a témánkat átfogóan vizsgáló adatforrások hiányában arra tettünk kísérletet, hogy a határon túl élő fiatalok, illetve a környező országok digitális kultúrával kapcsolatban néhány fontos jellegzetességét mutassuk be. Bár a nyilvánvaló különbségek továbbra is megmaradtak az egyes országok (elsősorban a gazdasági fejlettségéből fakadó) lehetőségei, illetve a fiatalok különböző demográfiai csoportjai között, az elmúlt évtized a digitális kultúrához való hozzáférés terén inkább az esélyek kiegyenlítődéséről szólt. Talán Ukrajnát (és Románia zömmel nem magyarok lakta területeit) leszámítva, a környező országok alapvető penetrációs mutatói nem térnek el jelentős mértékben egymástól. Az internet, a közösségi hálózatok korábban ismeretlen lehetőséget adtak a környező országok magyar nemzetiségű fiataljai kezébe ahhoz, hogy erősítsék kulturális és kommunikációs kapcsolataikat Magyarországgal, illetve hozzájussanak azokhoz az információkhoz, tartalmakhoz, amelyek segíthetik őket identitásuk megőrzésében. Sőt, ez a lehetőség természetesen fordítva, a magyarországi fiatalok számára is adottá vált. A

közösségi oldalak kapcsolatai azt sejtetik, hogy elsősorban Románia (Erdély) és Szlovákia (Felvidék) vonatkozásában nagyon erősek ezek az online kapcsolatok. (Ezek tételes bizonyítása meghaladná e tanulmány kereteit, azonban célunk az, hogy a megfelelő adatokhoz való hozzájutással részletesen elemezzük a közösségi hálózatoknak a kárpát-medencei fiatalság azonos, illetve különböző anyanyelvű csoportjai közötti közösségi viszonyokat.)

Azt talán megkockáztathatjuk, hogy egy városias környezetben élő, megfelelő fizikai hozzáféréssel rendelkező határon túli fiatal felhasználói szokásai alapvetően nem különböznek magyarországi társaiétól. Mint arra a tanulmány első részében utaltunk, ebben a korosztályban már egyértelműen a globális minták érvényesülnek – még akkor is, ha természetesen minden országnak, kisebb közösségnek megvannak a maga lokális tartalmai.

A nyelvhasználat példáján keresztül láthattuk, hogy e korosztálynak a hozzáállása ehhez a kérdéshez meglehetősen pragmatikus, ami megfigyelhető volt például a digitális eszközökhöz kapcsolódó nyelvválasztásokban is. Ez utóbbiak esetében a nyelv funkciója korántsem a hovatarozás kifejezéséről szól, hanem jóval inkább a hatékony megértésről vagy akár a nyelvtanulásról. A kutatás tapasztalatai alapján az irodalom maradt az egyik olyan fő terület, ahol az anyanyelv továbbra is kitüntetett szerepet játszik. Fontos azonban megjegyezni, hogy a magyarországi és nemzetközi kutatások is azt jelzik, ennek a digitális bennszülött korosztálynak már csak egyre kisebb hányada tartozik a saját szórakozására, épülésére komolyabb-könnyedebb irodalmat olvasó csoportba. Ezen a téren egyértelműen érvényesül a digitális tartalmak „elszívó hatása”.

IRODALOM

- Carstens, A. and Beck, J. (2005): „Get Ready for the Gamer Generation.” In: *TechTrends*, 49(3), 22–25.
- Howe, N. and Strauss, B. (2000): *Millennials Rising: The Next Great Generation*. New York, Vintage Books.
- Howe, N. and Strauss, W. (1991): *Generations: The history of America's future*. New York, Quill.
- Jorgensen, B. (2003): „Baby Boomers, Generation X and Generation Y? Policy implications for defence forces in the modern era.” In: *Foresight*, 5(4), 41–49.
- Lenhart, A., Rainie, L. and Lewis, O. (2001): *Teenage Life Online: The Rise of Instant-Message Generation and the Internet's Impact on Friendship and Family Relationships*. Washington, DC: Pew Internet and American Life Project.
- Oblinger, D. G. and Oblinger, J. (2005): „Educating the Net Generation. EDUCAUSE Online book.” <http://www.educause.edu/ir/library/pdf/pub7101.pdf>
- Prensky, M. (2001a): „Digital Natives, Digital Immigrants.” In: *On the Horizon*, 9(5), 1-6.
- Prensky, M. (2001b): „Digital Natives, Digital Immigrants, part 2: Do they really think differently?” In: *On the Horizon*, 9(6), 6.
- Prensky, M. (2009): „H. Sapiens Digital: From Digital Immigrants and Digital Natives to Digital Wisdom.” In: *Journal of Online Education*, 5(3).
- Prensky, M. (2010): *Teaching Digital Natives: Partnering for Real Learning*. London, Sage Publishers.
- Rosen, L. D. (2010): *Rewired: Understanding the i-Generation and the Way They Learn*. New York, PalgraveMacmillan.
- Rowlands, I., Nicholas, D., Williams, P., Huntington, P., Fieldhouse, M., Gunter, B., Withey, R., Jamali, H., Dobrowolski, T. and Tenopir, C. (2008): „The Google generation: the information behaviour of the researcher of the future.” In: *Aslib Proceedings*, 60(4), 290–310.
- Tapscott, D. (1998): *Growing up digital: The rise of the Net generation*. New York, McGraw-Hill.
- Tapscott, D. (1999): „Educating the Net generation.” *Educational Leadership*, 56, 5, 6–11.
- Tapscott, D. (2009): *Grown up digital: How the Net generation is changing your world*. New York, McGraw-Hill.
- Tapscott, D. and Williams, A. (2010): „Innovating the 21st century university: It's Time.” In: *Educause Review*, Vol. 45, No. 1, 17–29.
- Weiler, A. (2005): „Information seeking behavior in Generation Y⁶ students: Motivation, Critical Thinking, and Learning Theory.” In: *Journal of Academic Librarianship*, 31(1), 46–53.